

Slöseriombudsmannen är en viktig del av Skattebetalarnas arbete för minskat slöseri med våra skattepengar.

Mer läsning hittar du på facebook.com/sloseriombudsmannen

Miljardslöseri med EU-medel

LEADER-BIDRAG GÅR TILL "HITTE PÅ-PROJEKT" UTAN UPPFÖLJNING

Skattepengar som slösas bort på flummiga låtsasprojekt?
Eller en väl beprövad metod som får landsbygden att leva?

I en forskargranskning totalsågas EU:s Leader-bidrag:
"Leader prioriterar kortsiktiga resultat på bekostnad av långsiktiga effekter", enligt forskarna.

Text: Olof Axelsson

Under perioden 2014–2020 delar Sverige ut 2,1 miljarder kronor till olika landsbygdsutvecklingsprojekt inom ramen för satsningen

Leader – lokalt ledd utveckling.

Hälften finansieras direkt från EU:s strukturfonder och resten kommer från statliga anslag och annan offentlig finansiering.

Pengarna slussas från Bryssel via Jordbruksverket till olika projekt med målet att "skapa attraktiva områden med konkurrenskraftig verksamhet samt ge stimulans till ökad sysselsättning och nya företag".

Men frågan är vilken långsiktig effekt satsningarna har.

Skattebetalarnas slöseriombudsman, Johan Gustafsson, har i en rapport tidigare i år uppmärksammat en lista över 20 projekt som fått Leader-pengar. Många av dem framstår som otydliga och flummiga.

– Man kan inte låta bli att fråga sig varför politikerna låter denna pengarullning fortsätta år efter år, säger Johan Gustafsson.

Rapporten plockades upp av bland andra Erik Helmersson på Dagens

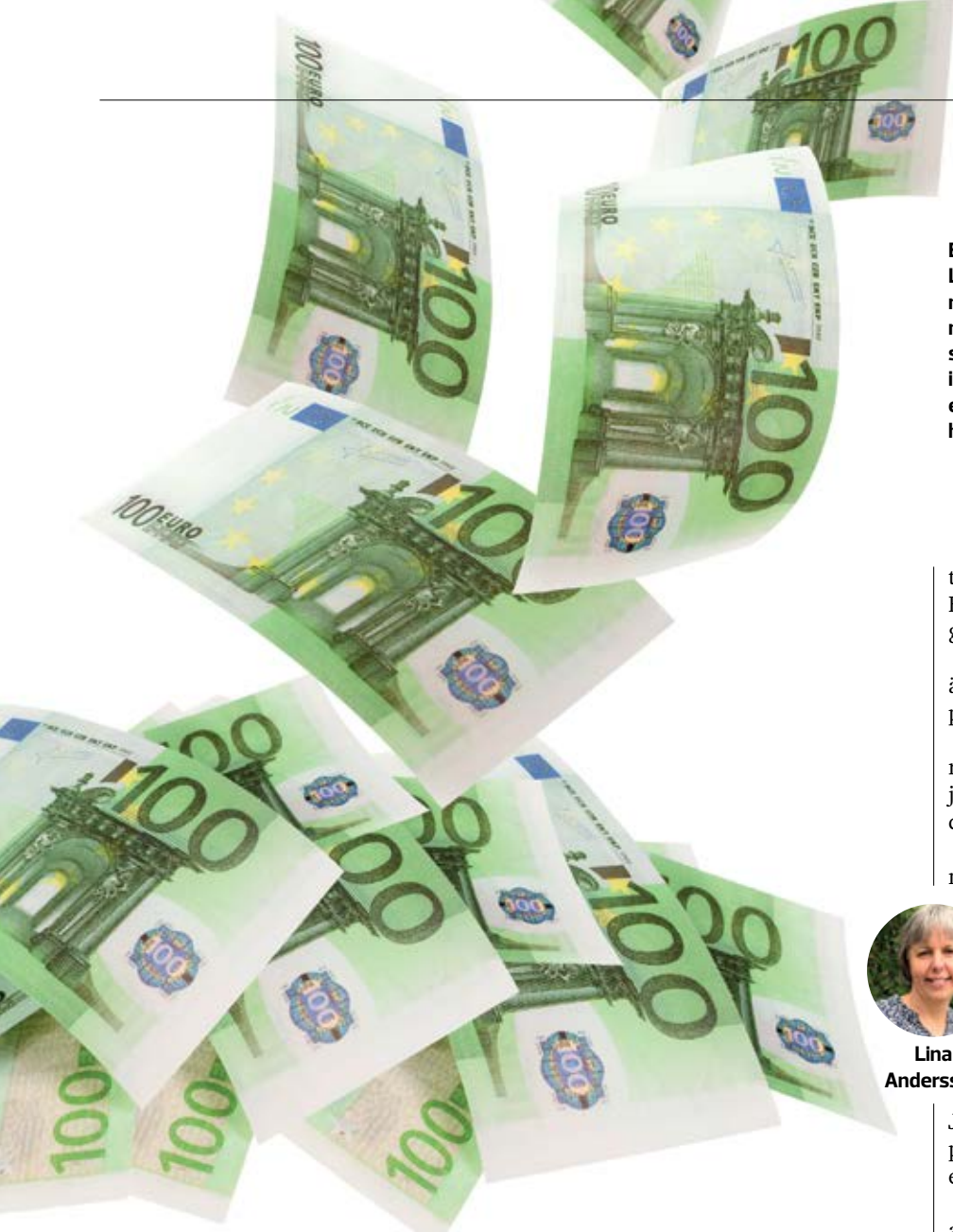

En samhällsekonomisk bedömning av vad det lett till saknas i princip helt.

Nyheters ledarsida som undrade vilken nytta samma pengar hade gjort på annat håll: "Två saker förenar flera av projekten. Dels en särskild sorts fartblindhet och önsketänkande som ofta utmärker verksamheter som bedrivs med andras pengar. Man kan faktiskt jämföra det med spelmissbruk: 'Den här gången blir det säkert en storvinst!' Dels en betraktares förundran över beloppens storlek."

Av SlösO:s rapport framgår också att revisorerna i EU:s revisionsrätt har kritiserat stödformen, som de menar innebär högre risker och kostnader än andra finansieringsformer.

LEADER HAR INTE bidragit till de mervärden som lagstiftaren motiverar stödformen med, enligt Revisionsrätten, som

Enligt Jordbruksverkets rapporter om Leader är sysselsättningseffekterna mycket oklara. Det är också stora skillnader mellan hur mycket det kostar att skapa sysselsättning. Projektbeskrivningarna är inte heller tydliga när det gäller att skapa eller bevara arbetstillfällen eller om det över huvud taget finns några långsiktiga effekter.

till och inte bara allmänna omdömen. En rapport från Riksrevisionen skulle göra riktig nytta.

Han menar att alltför många politiker är glada bara för att kunna säga: ”Vi fick pengar till det här.”

– Och man vill gärna ha ett lite lösare regelverk så att man sedan inte får en jobbig revisionsrapport som säger att det var bortkastade pengar.

Det är Jordbruksverket som administrerar och utvärderar det svenska Leader-stödet.

Lina Andersson

I granskningen av den förra stödperioden (2007–2013) konstateras att satsningen har bidragit till ökat deltagande och lokalt engagemang och med en positiv syn på den egna bygden. Men i en annan rapport betonar

Jordbruksverket att det finns en risk att projektresultat inte kommer leva vidare efter projektens avslutande.

Lina Andersson, chef för landsbygdsanalysenheten på Jordbruksverket, bekräftar att det är svårt att mäta vilka långsiktiga effekter Leader har.

– Därför är den pågående utvärderingen extra viktig. Den görs av Högskolan i Halmstad och gäller de långsiktiga effekterna på lokalt ledd utveckling genom Leader-metoden, säger Lina Andersson.

IDEN FÖRSTA DELRAPPORTEN av fyra i den utvärdering som Jordbruksverket beställt har Mats Holmquist, arbetslivsforskare vid Högskolan i Halmstad och Jörgen Johansson, docent i statsvetenskap vid Göteborgs universitet, studerat fyra nationella program, 14 lokala utvecklingsstrategier och 69 beviljade projektansökningar.

Slutsatsen är att program, strategier och projektplaner inte

även pekar på brister i effektivitet och transparens.

Fredrick Federley, EU-parlamentariker för Centerpartiet och bland annat suppleant i jordbruksutskottet, efterlyser en samhällsekonomisk bedömning av Leader.

– Uppföljningen är väldigt mager, det man gör är i princip att avrapportera projekten. En samhällsekonomisk bedömning av vad de lett till saknas i princip helt, säger Fredrick Federley.

Han menar att det krävs bättre styrinstrument så att pengarna hamnar där de gör bäst nytta.

– Det är ett genomgående problem med EU-stödet. Det är för släppt kontrollerat hur pengarna används, alltså

själva måluppfyllelsen. Ska vi verkligen stärka konkurrenskraften för landsbygden gäller det att välja ut de projekt som ger bäst resultat.

Enligt Fredrick Federley borde det införas ett antal kontrollinstrument som visar på förväntad samhällsnytta.

– I dag gör du en ansökan, driver projektet och avrapporterar det. Sedan går alla vidare utan att fundera på vad det egentligen ledde till.

Fredrick Federley

FREDRICK FEDERLEY SKULLE vilja att svenska Riksrevisionen granskade EU-stödet eftersom ingen vet hur illa det är ställt.

– För att kunna förändra regelverket i EU behöver du en rapport att hänvisa

” Verksamheten behöver flytta fram sitt strategiska fokus till att skapa långsiktiga effekter.

→ hänger ihop på ett bra sätt. ”Den är generellt svag på alla nivåer och den är svagast i programmen och strategierna. Alltför ofta stannar program och strategier i mycket allmänna och vagt uttryckta effektmål och effektvägar”, skriver forskarna.

De konstaterar också en mycket stor variation mellan hur man i ansökan väger in projektens effektivitet:

”Generellt sett visar vår analys att projektansökningarna skulle kunna göras betydligt mer effektorienterade. Verksamheten behöver flytta fram sitt strategiska fokus till att skapa långsiktiga effekter mer än att rapportera kortsiktiga resultat.”

PROJEKTANSÖKNINGARNA hanteras av lokala samverkansorgan runt om i landet innan de formellt godkänns av Jordbruksverket.

Erika Larsson är verksamhetsledare för Leader-området Mittland Plus, som omfattar landsbygd i kommunerna Sundsvall, Timrå, Ånge och Bräcke.

– Min uppfattning är att stödet absolut gör stor nytta. Det handlar om att stärka lokala initiativ och de lever vidare även efter projektens slut, säger hon.

I ansökningarna anges de förväntade effekterna på bland annat sysselsättning. Efter projektets slut ska projektägaren redovisa om effekterna är uppfyllda.

Vad händer om inte målen uppfyllts?

– Om man gjort det man sagt men ändå inte uppnått effekterna blir man inte återbetalningsskyldig, säger Erika Larsson. ■

Skattepengar i arbete. Dick Bewarps Leader-finansierade projekt, för att bygga en cowboyflotte i Ragunda kommun i Jämtland, drog i gång vintras. Den 100 kvadratmeter stora flotten ska under fina sommarkvällar fungera som dansbana. Ett krav är dock att alla som dansar på flotten bär flytväst!

Projekt utan uppföljning

Cowboybåten i Jämtland: 1 416 892 kronor

HAR NI SETT COWBOYKÅKEN i SVT om mannen som timrade sitt eget cowboyhus i Norrlands inland? Ganska coolt gjort ändå, men nu ska Dick Bewarp bygga sin egen cowboybåt i Mårdsjön, öster om Östersund. Flotten ska bli tio gånger tio meter och kan bli ett nytt världsrekord med plats i Guinness rekordbok.

Crowdfunding-plattform i Halland: 2 024 370 kronor

I HALLAND HAR MAN noterat att gräsrotsfinansiering är en stor trend eller som man skriver i projektansökan "ett bra finansieringsalternativ när det kommer till att snabbt få in kapital i ett tidigt skede". Trots att det redan finns mängder av crowdfundingplattformer både internationellt och i Sverige ska det nu även tas fram en halländsk variant. Skattebetalarna bidrar med drygt två miljoner kronor.

Tuff-tuff-tåget i Säter: 898 489 kronor

HUR LOCKA FLER turister till Säter? Jo, med ett tuff-tuff-tåg säklart som hyrs ut för bara 10 000 kronor om dagen. Vill du dessutom göra reklam för ditt företag finns det gott om reklamplats på tåget. Win-win, kan man säga, i synnerhet för skattebetalarna som redan har betalat en rejäl slant för tåget.

Hunddagis "Hundra procent" i Krokombom: 851 014 kronor

ALLA HUNDÄGARE VET HUR jobbigt det kan vara att förena arbetsliv med att vara en bra husse. I Krokombom löser man det på sitt eget sätt, med ett skattefinansierat hunddagis. Arbetslösa arbetsplatstränare dessutom genom att ta hand om hundarna vilket innebär att någon annan betalar lönen till dagispersonalen. Smart! Bäst av allt: alla vi som gillar söta hundar kan följa vovvarna på Instagram.

Ett slöseri av olympiska mått

De flesta tycker nog att det är kul om OS kommer till Sverige. Men problemet är bara att vi inte har en aning om vad det kommer att kosta. Det enda vi vet är att det blir mycket dyrare än det var tänkt. För det har vartenda OS blivit. I genomsnitt mer än dubbelt så dyrt som det man sagt från början. I juni avgörs det var vinter-OS 2026 ska hållas. Det är inte för sent att tacka nej till ett olympiskt slöseri och dra tillbaka Stockholms ansökan.

OS är ett klassiskt recept på slöseri med skattebetalarnas pengar.

De olympiska förkämparna säger att de har inlett ett förändringsarbete som gör att OS inte kommer bli så dyrt den här gången. Det är lovvärt och ärligt talat en förutsättning för att andra länder än auktoritära diktaturer ska kunna arrangera spelen. Men man får inte glömma att det är ungefär så här det har låtit varenda gång. Det finns nog ingen som sålt in ett OS med att det kommer att bli riktigt dyrt för skattebetalarna. Trots det slutar det alltid så.

DET SENASTE VINTER-OS som är någorlunda jämförbart med Stockholms kandidatur är Vancouver (2010). Där sa man också att alla förutsättningar för att hålla OS fanns från början, så det skulle inte bli så dyrt. Budgeten var faktiskt ännu mindre än Stockholms. Men som vanligt sprack kalkylerna och OS i Vancouver blev fyra gånger så dyrt som det var sagt.

Vissa hoppas att ett OS ska sätta Sverige på kartan och leda till att fler får upp ögonen för Sverige som resmål. Men alla som följer Slöseriombudsmannen vet att varje gång man hör att en satsning ska sätta någonting på kartan borde det ringa varningsklockor. Det finns gott om exempel på kommuner som satsar stora summor på att sätta orten på kartan med allt från rondellkonst till skidtunnlar och olika jippon. Det fungerar nästan aldrig. Men det är dyrt och det slutar alltid med att skattebetalarna får stå för notan.

NÄR DU KOLLAR på sport på tv är det förmodligen sporten du kollar på. Sportsändningar är inte reseprogram. Erfarenheten visar att OS inte är den turistmagnet många drömmer om. Tvärtom finns det gott om exempel på hur OS snarare skrämmer bort turisterna. Och hur många har varit i städer som Sochi, Pyeongchang eller ens Lillehammer?

OS är ett klassiskt recept på slöseri med skattebetalarnas pengar. Skattepengar är inte riskkapital och skattebetalarna ska inte vara försökskaniner till något som brukar sluta med ett slöseri av olympiska mått. ■

Johan Gustafsson, Slöseriombudsmannen